

**ИНСТРУМЕНТЪТ EQ-5D ЗА ОЦЕНКА НА КАЧЕСТВОТО НА ЖИВОТ,
СВЪРЗАНО СЪС ЗДРАВЕТО - ПРЕДСТАВЯНЕ И ПРИЛОЖЕНИЯ
В БЪЛГАРСКИ КОНТЕКСТ**

Десислава Ванкова

¹Медицински университет-Варна, „Марин Дринов“ 55, Varna,
Desislava.Vankova@mu-varna.bg

Резюме: Оценката на качеството на живот, свързано със здравето се извършва със стандартизирани инструменти, какъвто е EQ-5D въпросникът в неговите версии: EQ-5D-3L; EQ-5D-5L; EQ-5D-Y; EQ-5D-HWB. Той се превърна в «златен стандарт» и се използва успешно в над 30 национални и над 10 регионални проучвания, включително и в България. **Целта** на настоящата статия е да представи този стандартизиран инструмент за оценка на качеството на живот, свързано със здравето и да проследи неговото приложение у нас в общественоздравен и клиничен контекст. **Материал и методи:** използвана е научна информация от официалния портал на EuroQol Research Foundation и от PubMed. **Резултати и заключение:** Намерени са резултати, както от първото му приложение през 2010-2011 г., така и от последващи клинични проучвания, сравнителни анализи. Нараства интересът към прилагането на въпросника в български контекст, като успешно са създадени популационни норми за варианта EQ-5D-5L. Инструментът е научнообоснован и практичен начин за измерване на субективното здраве и за разкриване на неравнопоставености в различните групи от общността. **Ключови думи:** Bulgaria, health-related quality of life, EQ-5D

**THE EQ-5D INSTRUMENT OF HEALTH-RELATED QUALITY OF LIFE -
PRESENTATION AND APPLICATIONS IN BULGARIAN CONTEXT**

Desislava Vankova

Desislava Vankova, Marin Drinov str. 55, Varna,
Desislava.Vankova@mu-varna.bg

Abstract: The assessment of health-related quality of life is performed with standardized instruments, such as the EQ-5D questionnaire in its versions (EQ-5D-3L; EQ-5D-5L; EQ-5D-Y; EQ-5D-HWB). It has become the "gold standard" and is used successfully in over 30 national and over 10 regional surveys, including in Bulgaria. The **aim** of this report is to present this standardized instrument for health-related quality of life evaluation and to monitor the national application in a public health and clinical context. **Material and methods:** The research included the scientific information from the official portal of the EuroQol Research Foundation and PubMed. The following keywords have been used: Bulgaria, EQ-5D.

Results and conclusion: Results have been found, as from its first application of EQ-5D-3L in 2010-2011. The interest in the EQ-5D application in Bulgarian context has been growing. Importantly, population norms for the five-level variant EQ-5D have been successfully created. The EQ-5D instrument is both a science-based and a practical way to measure subjective health and to reveal health inequalities.

Keywords: EQ-5D; health-related quality of life; Bulgaria, EQ-5D

1. Въведение

Оценката на качеството на живот, свързано със здравето се извършва със стандартизирани въпросници. Съществуват два основни вида инструменти за оценка на качеството на живот, свързано със здравето: генерични (generic) и специфични за дадено заболяване (disease-specific) въпросници. Генеричните въпросници са създадени да измерват здравето като холистична концепция, с или без наличието на едно или повече заболявания. Дизайнът на тези въпросници е направен така, че да не се налага промяна при приложението за различни заболявания или в общественно-здравеопазни проекти. Прилагането на генеричен въпросник улеснява подхода към полиморбидни пациенти, намалява административната тежест при големи национални или международни популационни и мониторингови проучвания.

Стандартизираният генеричен EQ-5D въпросник в неговите версии: EQ-5D-3L; EQ-5D-5L; EQ-5D-Y; EQ-5D-HWB, се превърна в «златен стандарт». Той се използва успешно в над 30 национални и над 10 регионални проучвания, включително и в България [1].

2. Цел, задачи и методи на проучването

Целта на настоящата статия е да представи стандартизирания инструмент EQ-5D за оценка на качеството на живот, свързано със здравето и да проследи неговото приложение в България.

Материал и методи: използвана е научна информация от електронните бази-данни на официалния портал на EuroQol Research Foundation и в Pub Med до 25.09.2021г. по ключови думи: Bulgaria, EQ-5D.

3. Представяне и обсъждане

Изследванията в областта на качеството на живот, свързано със здравето или на качество на живот, обусловено от здравето имат традиции в България [2; 3; 4; 5].

Съществуват два основни вида инструменти за оценка на качеството на живот, свързано със здравето: генерични (generic) и специфични за дадено заболяване (disease-specific) въпросници. Генеричните въпросници или инструменти са създадени да измерват здравето като холистична концепция, с или без наличието на едно или повече заболявания. Дизайнът на тези въпросници е направен така, че да не се налага промяна при приложението за различни заболявания или в общественно-здравеопазни проекти. Прилагането на генеричен въпросник улеснява подхода към полиморбидни пациенти, намалява административната тежест при големи национални или международни популационни и мониторингови проучвания.

Първоначално EQ-5D въпросникът е създаден във версията си на три нива (3L). Създаден е от EuroQol Group и в момента е един от най-динамично развиващите се инструменти за оценка на субективното здраве. Целта на многонационалната група, формирана през 1987 г., е била да създаде „обща валута“, здравен въпросник, който може да бъде използван в цяла Европа [6; 7]. Създаден е едновременно на 5 европейски езика - холандски, английски, финландски, норвежки и шведски. Класическата 3L версия на EQ-5D-3L съществува на над 170 езика, включително и на български, като се използва по целия свят. Поради това, че въпросникът е олекотен и съществува в голямо разнообразие от формати и начини на достъп (интернет, мобилно приложение и др.).

EQ-5D-3L е доказано ефективен стандартизиран инструмент, създаден за измерване на здравни резултати, който осигурява получаване както на компактен дескриптивен профил, така и на единичен индекс, за да може да бъде прилаган за здравна и икономическа оценка в здравеопазването. EQ-5D-3L дава възможност за лесен запис на

настоящото КЖсЗ. Въпросникът е идеално приспособим за проучвания по пощата, за клинични изпитвания, за анкета или интервю.

Сърцевината на EQ-5D е инструмент, съставен от две части: 1.) самооценка–описание (self-reported description). Използва се класификация от 5 дименсии, т.нар. „дескриптивна система“ (опиши здравето си днес); 2.) самоизмерване – оценка (self-rated valuation). Използва се визуална аналогова скала (VAS) - EQ VAS-Термометър. Според броя нива на възприемане на проблемите със здравето за всяка отделна дименсия - 3 или 5, съществуват две версии на въпросника - EQ-5D-3L (5 дименсии - 3 нива/levels) и новата, която се валидира в последните 3 години - EQ-5D-5L. Създадена е и версия за деца (child-friendly), както и последната за здраве и благополучие (EQ Health and Wellbeing instrument).

EQ-5D-3L за деца, т.нар. EQ-5D-Y (Youth version), в който са включени следните дименсии: мобилност (mobility), грижа за себе си (looking after myself), извършване на ежедневни дейности (doing usual activities), болка/дискомфорт (having pain or discomfort), чувство на тревога/тъга/нешастие (feeling worried, sad or unhappy).

В EQ-5D-3L уникалното за всеки респондент здравословно състояние е дефинирано чрез съчетаването на едно ниво от всяка от петте дименсии: подвижност, самообслужване, обичайни дейности (например работа, учене, домакинска дейност, дейности, свързани със семейството или с прекарване на свободното време), болка/неразположения, тревожност/депресия. Всяка от петте дименсии се разделя на три нива на възприемане на проблемите със здравето:

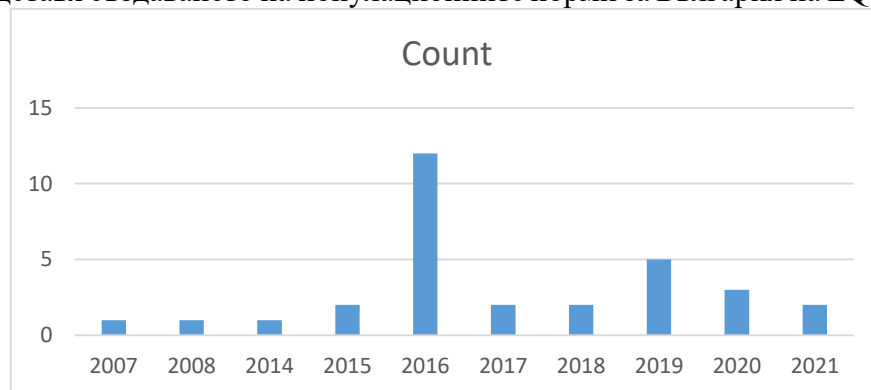
Ниво 1: Посочва, че няма проблеми – кодира се като „1“;

Ниво 2: Посочва, че има умерени проблеми (some problems) - кодира се като „2“;

Ниво 3: Посочва, че има изключително много проблеми (extreme problems) - кодира се като „3“. При попълването на въпросника е важно да се знае, че трябва да има само по един отговор за всяка дименсия.

В електронната база на EuroQol Research Foundation са намерени са резултати, както от първото приложение на EQ-5D-3L инструмента през 2010-2011 г. [1], така и от последващо проучване [8]. Популационно проучване на нивото на общността, което е и първото прилагане на въпросника в България, е представено на 29-та пленарна сесия на EuroQol Foundation през 2012 година [9]. Нараства интересът към прилагането на въпросника в български контекст, като успешно са създадени популационни норми за вариант EQ-5D-3L [10].

При търсене в PubMed по ключови думи - EQ-5D и Bulgaria - до 25.09.2021г. са намерени само 27 публикации (Фиг. 1), като 24 от тях са в клиничен контекст или са обзорни. Две публикации са от популационните неинтервенционни проучвания [1; 8], а в една се представя създаването на популационните норми за България на EQ-5D-5L [10].

Фиг. 1. Актуално състояние (брой научни публикации) с ключови думи „EQ-5D“ и „Bulgaria“, регистрирани в PubMed до 2021г.

Интересен е обзорът на приложението на инструмента в Централна и източна Европа [11], където е цитирано първото популационното проучване у нас, проведено сред жителите на град Бургас [1].

4. Изводи

EQ-5D въпросникът за здравословно състояние е достъпен и лесно приложим инструмент за измерване на субективното здраве. Той е научнообоснован и практичен начин за разкриване на неравнопоставености в различните групи от общността. Към стандартния инструмент могат да бъдат добавяни въпроси, които дават възможност за анализ на влиянието на определените детерминанти върху качеството на живот, свързано със здравето. Изборът на конкретна версия EQ-5D зависи от целите и дизайна на научното изследване.

Библиография

1. Vankova D, Kerekovska A, Kostadinova T, Todorova L. Researching health-related quality of life at a community level: survey results from Burgas, Bulgaria, *Health Promotion International*, 2016, 31, 3, 534-41
2. Ванкова, Д., Качество на живот, свързано със здравето в общността, дисертация за придобиване на ОНС Доктор, 2013.
3. Simeonova Y, Velkova A, Kostadinova P, Social Characteristics and their effect on self-rated health in persons over 18 years of age, *Scripta Scientifica Salutis Publicae*, 2015. Volume 1. p 15-20.
4. Митева-Катранджиева Ц, Искров Г, Стефанов Р, Методологични въпроси при измерване на полезността в здравеопазването. Редки болести и лекарства сираци, 2017;8(4):23-29
5. Левтерова, Б.А., Как да измерим здравето, Издателство „Макрос“: Пловдив. 2019.
6. Brooks R, Rabin R, de Charro F., The Measurement and Valuation of Health Status Using EQ-5D: A European Perspective, Kluwer Academic Publishers: Dordrecht/Boston/London. 2001.
7. Brooks R, The EuroQol Group after 25 Years, pp. 2-14, Springer: the Netherlands. 2013.
8. Vankova D, Kapincheva I. Investigating the sociodemographic profile and health-related outcomes of chronically ill homeopathic patients: results from an observational multi-centered study in Bulgaria, *BMC Public Health*, 2019, 19: 1648.
9. Vankova D, Kerekovska A, Kostadinova T, Usheva N, Health-related Quality of Life in the Community. Assessing the Socio-Economic, Demographic and Behavioural Impact on Health-related Quality of Life at a Community Level: Evidence from Bulgaria, *Proceedings database*, 2013.
10. Encheva M, Djambazov S, Vekov T, Golicki D. EQ-5D-5L Bulgarian population norms. *Eur J Health Econ*. 2020 Nov;21(8):1169-1178. doi: 10.1007/s10198-020-01225-5. Epub 2020 Aug 19. PMID: 32813084.
11. Rencz F, Gulácsi L, Drummond M, Golicki D, Prevolnik Rupel V, Simon J, Stolk EA, Brodszky V, Baji P, Závada J, Petrova G, Rotar A, Péntek M. EQ-5D in Central and Eastern Europe: 2000–2015, *Quality of Life Research*, November 2016, Volume 25, Issue 11, pp 2693–2710.